

laiku, kada miesto gyventojai buvo kiekiausiame įmigyje. Sulig pirmiausia sūviais pasipylė sviedinių kruša ir miestas paskendo liepsnoje ir dūmuose. Po poros valandų, aprimus sūviams, mieste raudonųjų kariuomenės jau nebebuvo. Ką pergryveno Tauragės miestas pirmąją karo dieną, liudija ištisi kvartalai „fabrikų“ (sugriautų ir sudegusių namų kaminais) ir sąrašas žuvusių civilių gyventojų.

Praėjus pirmajai karo aūdai, pradėjo organizuotis vietos policija ir partizanai. Partizanų kuopa įsikūrė buv. valst. gimnazijos ir miesto savivaldybės patalpose. Tiesioginis partizanų uždavinys buvo padėti vietos valdžios organams susitvarkyti su siaučiančiomis užsilikusiomis raudonarmiečių gaujomis, vietos bolševikų veikėjais bei žydais ir perimti raudonarmiečių gaujas, o jų vieton stodavo nauji. [Norinčiųjų] stoti į kuopą visą laiką buvo daugiau, nekaip galima buvo priimti. Taigi vėliau, sumažėjus tamojų, didesnę kuopos dalį sudarė darbininkai ir moksleiviai. Nesant reikiamo kareivinėms inventoriaus, kuopa bendrabučio neturėjo, ir liuosį nuo tarnybos partizanai nakvodavo namuose. Buvo net tokių, kurie dieną atlikdavo savo darbą įstaigose, o šventomis dienomis ir paprastų dienų naktimis ateidavo patys savo noru nešti sargybą ar patruliuoti mieste.

Partizanų kuopa turėjo savo virtuvę ir valgyklą, kur veltui gaudavo pavalgyti. Maisto produktų paaukodavo apylinkių gyventojai, o nemaža buvo palikę rusai.

Aprimus laikams ir susitvarkius vietos valdžios organams, partizanų kuopa buvo likviduota. Daugumas partizanų perėjo į pagalbinės policijos būrį (prie miesto nuovados), kiti stoji į įvairias įstaigas tamojuais, o dar kiti išvyko į savisaugos batalionus savanoriais.

Ant. Kiseliauskas

Tauragės miesto partizanų kuopos vado padėjėjas

[Priešas]

Kuopos kadrai:

Kuopos vadas – j. ltn. Šernas Alfonsas

Kuopos vado padėjėjas – v-kas Kiseliauskas Antanas

1 būrio vadas – j. pusk. Stankus Jonas

2 būrio vadas – j. pusk. Mėlynius Bronius
Kuopininkas – j. pusk. Jocyys Antanas
Vertėjas – mokyt. Pakalniškis Martynas

LCVA, I. R-635, ap. 1, b. 1, l. 66. Originalas, rankraštis

TELŠIŲ APSKRITIS

68. PAVILAS RAŽAUSKIS APIE ANTITARYBINI PASIPRIEŠINIMĄ PIRMOMIS KARO DIENOMIS

1941 m. liepos 26 d.

Aktyvisto Ražauskio Povilo darbų veiklos žinios

Profesija – ūkininkas.

Perėjus Raudonajai armijai Lietuvos sieną, užėmus kraštą, manyje suliepsnojo tikroji tėvynės meilė ir jai laisvės troškimas. Nuo to laiko aš pradėjau ieškoti progos kuriuo nors būdu prisidėti prie tėvynės vadavimo ir jai laisvės gražinimo darbo.

Pirmiausia pradėjau gauti informacijas iš savo brolių, kurie buvo policijos viršininkais ir rusams užėjus gyveno Kražių valsčių Papeksnio k. Jiems buvo pavesta organizuoti aktyvistų grupes, kurių viena buvo suorganizuota mano apylinkėje. Pirmiausia aš juos supažindinau su buv. Luokės šaulių būrio vadu ats. ltn. Venckumi Juozu ir bendrame kontakte platinome įvairius atsišaukimus, kuriuose buvo raginami tautiečiai susiprasti ir dėti pastangų nusikratyti žydiškąjį raudonąjį teroristų jungtį. Be to, padėjau persekiojamiems penkiems Lietuvos karininkams išvykti į Vokietiją; jie pas mane nakvodavo ir mano buvo nuvežami į Tryškių gelžkelio stotį. Vėliau šie karininkai buvo sugrįžę slapta ir suteikė reikalingą informaciją. Vėliau ir mano broliai buvo išbėgę į Vokietiją. Dar vienas jau grįžo, tamoja Kretingoje. Dar antras negrįžo: gavo tarnybą Vokietijoje.

Keletą aktyvistų aprūpinau įvairiais kišen...* ginklo šoviniiais, kurių turėjau iš anksčiau. Prasidėjus karui, suorganizavau karpyti telefono vie-

* Neįskaitomas žodis.

las Luokės–Pavardenio link. Su vienu draugu nuginklavom penkis rusų kareivius ir pristatėm vietos šaulių būriui.

Praejus didžiai karo audrai, stojau niekieno neragintas į partizanų eiles ir dirbau krašto apsaugos paskirtus darbus.

Taip pat ir dabar esu pasiryžęs visada dirbti tėvynės naudai, žmonių gerovei, kol gyvas būsiu.

Kurį ir pasirašau: P. Ražauskas

1941.VII.26

LYA, baudžiamoji byla Nr. P-19555, I. 172. Originalas, rankraštis.

69. ADOMAS JURGELIS APIE ANTITARYBINĮ PASIPRIEŠINIMĄ

PAVARDENĖJE

1941 m. rugpjūčio 25 d.

Adomo Jurgelio, gyv. Pavardenėje,
trumpas antikomunistinio veikimo

Aprašymas

Gimęs Šiaulių mieste 1906 m. gruodžio 24 d. Tėvas buvo religingas ir patriotas, tad ir mus, vaikus, auklėjo religiška patriotiška. Tokiu būdu ir antikomunistinis veikimas pas mane reiškėsi iš mažens. Lietuvon užėjus bolševikams, širdy pajutau didelį skausmą, pasiryžau geriau žūti, bet bolševikams netarnauti.

Bolševikams užėjus, Pavardenėje dirbo mat. Januševičius su sūnumi Liudu. Jie, vietos klebonas kun. Šapoka, maž[ajam] ūkininkai Lotužiai Antanas ir Jonas, Urbonas Stasys ir Ramanauskis Antanas atviriau pasakydavo prieš komunistus, tad su jais ir tardavomės antikomunistiniu reikalu, ypatingai su Januševičium Liudu, kuris ir Telšiuose gyvendamas nuolat rašinėdavo veikimo reikalu. Kiek vėliau susipažįstu su mokytoju Būdanu, gyv. Pavardenėje, Eimontu Antanu, buvusių Nevarėnų polijcijos viršininku, Tamaševičium Petru ir kitais padoriais žmonėmis, su kuriais ir pradėdam organizuotesnį veikimą. Nugirstam, kad ir Varniuose veikiama, vadovaujama kažkoks Mėčius Juozas. Susipažįstam, gaunam atsišaukimų prieš komunistus, vėliau Juozui duodavome. Sudarom štabą. Į sudėtį įeina klebonas, Eimontas ir Būdanas kaip patarėjai. Su jais daug tardavaus. Tamaševičius Petras, Pocias Kazys ir Juozas, Urbonas Stasys ir Ramanauskis Antanas, taip pat ir aš sudarėm aktyvų štabą.

Man, kaip dalinai sąlygos leido, ir žmonai pasiaukojus vieni eiti apyvoka, teko daug važinėti žinias renkanti ir perduodanti: į Telšius apie 15 sykių 34 km, į Kelmę – 5 sykius 35 km, į Luokę – 4 sykius 16 km, Karklėnus – 3 sykius 19 km, Kaltinėnus ir Šilalę – 1 sykį 55 km, Pareškėtį – 1 sykį 15 km. Iš viso esu padaręs apie 29 didesnes keliones. Skaitant abi puses, arkliai padaryta 1752 km. Pašalpų iš niekur negavau, nors avižų arkliai reikėjo daug sušerti. Telšiuose susitikdavau su kun. Pilpavičium, Velavičium ir moks[leiviais] Liudu Januševičium, Br. Simanauskaite ir Stasiuliu. Janapolėn užsukdavau važiuodamas iš Telšių, susitikdavau su mokytoju St. Vanagaite ir Daukšu, Kelmėje – su Kleviniu ir Jurgelytėm Monika ir Viktorija, Karklėnuos – su Ražausku, Luokėje – su Viktoravičiais, Šilalėje – su kun. Kučinskiu. Parešketyje turėjome posėdį, kuriame dalyvavo Rekašius Liudas, Seda Juozas, Mėčiai Juozas ir Petras, janapoliškis mokytojas Vanagas ir iš Pavardenės aš.

Iš Pareškety (pas Mėčius) dalyvių buvo sudarytas Varnių valsčiaus aktyvistų štabas; svarstėm ginklų įsigijimo reikalą, medikamentų, narsių vyrų organizavimo, antikomunistinės propagandos ir kitus reikalus. Literatūros gavome iš Mėčio Juozo. Prieš rinkimus plačiai paskleidėm. Sausio mėn. gavome iš karklėniškio Ražauskio Juozo didelio formato puslapiais knyga. Turiny tarp kita ko – Lietuvos pasiuntinių protestai, replikos bolševistinei Lietuvos vyriausybei ir Talka Lietuvai atstatyti*. [Pareškečio] štabas nutariam atspausdinti: gaunam iš klebono mašinėlę, iš Januševičiaus Liudo – popieriaus ir varom. Technikinį darbą atlieka Tamaševičius. Atspausdinę vežame į visas puses, k. a. mes Varniams, o varniškis – Tverams, Žarėnams, Laukuvai ir kitur. Per kelmiškis gauna Šiauliai, Biržai, Tytuvėnai, Šiluva, Lioliai, net Tauragė ir Kaunas, per Luokę – Kaunata, Tryškiai, Kaunas, Vilnius. Į Telšius atvežiau 3 egzempliorius: 1 kun. Velavičiui, 1 kurijai ir 1 net originalą gimnazijai.

Kovo 23 d. kun. Velavičius paskambina. Tuojau kinkau arklį, sėdu ir važiuoju. Gaunu kovo 19 d. atsišaukimą atspausdinimui. Sakosi tik vieną gavęs. Greitai grįžtu, spausdinam rytą kovo 24 d., vežam į Telšius, Varnius ir kitas aukščiau minėtas puses. Iš kovo 19 d. pasiskaitę nutarėm geriau susiorganizuoti. Pasiskirstom apylinkėmis: Tamaševičius organi-

* LAF atsišaukimas.

